

Estudis sobre Història i Civilització del Pròxim Orient i la Mediterrània antiga (EPOMA)

Curs 2016-2017. Modalitat 'Ampliació d'Estudis'

Presencial

✓ **Història i
Civilització
del Pròxim
Orient**

✓ **Història i
Civilització
d'Egipte**

✓ **Història i
Civilització
de Grècia**

✓ **Història i
Civilització
de Roma**

- ✓ **Curs d'ampliació d'estudis**
- ✓ **Temàtiques tractades amb més profunditat**
- ✓ **Màster-classes amb reconeguts especialistes**
- ✓ **Pràctiques en museus**

Amb el suport de:

SÀPIENS

Presentació

Amb aquest tercer curs finalitzem els Estudis del Pròxim Orient i la Mediterrània Antiga. Es tracta d'un curs especial d'ampliació de les dues modalitats anteriors (Història i Cultura i Civilització). Tot i que aquestes modalitats es configuren en dos cursos molt amplis, sempre queden qüestions i matèries pendents. Per això els EPOMA incorporen un tercer curs (la modalitat 'Ampliació d'Estudis') que permet explicar amb més profunditat alguns aspectes tant històrics com culturals no tractats prèviament i que permetran poder tenir una visió més total del tarannà d'aquestes civilitzacions.

Objectius i descripció

Com sempre en els EPOMA, es tractaran les quatre grans civilitzacions ja estudiades prèviament: Egipte, Pròxim Orient, Grècia i Roma, però l'objecte d'estudi no serà comú, sinó que en cada assignatura es tractarà un tema escollit per cada professor. Així, les quatre assignatures d'aquest any són:

- Pròxim Orient: Regnes i imperis del Pròxim Orient. La perifèria mesopotàmica
- Egipte: Sobre l'art egipci. Un recorregut per la història de l'art de l'antic Egipte
- Grècia: Les primeres civilitzacions de la Mediterrània Occidental
- Roma: Història del Cristianisme

Aquestes assignatures es podran cursar de forma independent, sense necessitat de fer tot el curs, a l'igual que també no hi ha cap problema en cursar per primera vegada alguna d'aquestes assignatures encara que no s'hagi fet cap curs previ, doncs totes són assignatures estanques que comencen i acaben en el mateix curs.

Museus i entitats col·laboradores

Els *Estudis sobre Història i Civilització del Pròxim Orient i la Mediterrània antiga* compten amb el suport i la col·laboració dels següents museus i entitats:

- **Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), seu de Barcelona**

Col·labora en la realització a la seva seu d'algunes de les activitats del curs. Aquestes activitats també formaran part de l'oferta d'activitats del MAC i estaran dirigides a tot el públic interessat en l'arqueologia. Les places dirigides al públic general seran limitades.

- **Institut d'Estudis del Pròxim Orient Antic (IEPOA-UAB)**

Col·labora en la cessió del seu professorat.

- **Museum Biblicum Tarraconense**

Col·labora en la cessió dels seus espais per a la realització de les activitats associades als Estudis, en cas que es programin.

- **Museu de Montserrat**

Col·labora en la cessió dels seus espais per a la realització de les activitats associades als Estudis, en cas que es programin.

- **Societat Catalana d'Arqueologia**

Col·labora en la cessió del seu professorat.

- **Museu-Biblioteca Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú**

Col·labora en la cessió dels seus espais per a la realització de les activitats associades als Estudis, en cas que es programin.

- **Sàpiens**

Col·labora en els premis dels treballs de final de curs en les modalitats 'Història' i 'Cultura i Civilització' dels EPOMA.

Metodologia d'estudi

Aquest tercer curs dels *Estudis sobre Història i Civilització del Pròxim Orient i la Mediterrània antiga* es cursa únicament de forma presencial.

La metodologia d'ensenyament està basada doncs en sessions presencials que no pretenen ser classes magistrals, sinó que requeriran de la participació dels alumnes. Per això, durant el curs els alumnes aniran rebent un dossier, tant en versió paper com en versió digital, que no tan sols els hi servirà de suport a les classes sinó que en ell també hi trobaran les eines necessàries per ampliar la informació i poder així aportar les seves opinions al curs, generant debat i enriquint els coneixements de tothom.

Cada assignatura constarà de les següents activitats docents (més endavant es descriuen aquestes activitats amb més detall):

- trobada inaugural (alumnes de totes les assignatures)
- vint-i-quatre classes presencials d'una durada d'1h30'
- una classe especial, amb professors convidats
- una trobada de cloenda, amb els alumnes de totes les assignatures

Descripció de les activitats docents

Trobada inaugural

A principi de cada curs es farà una trobada inaugural amb tots els alumnes i els professors de totes les assignatures per tal de conèixer-nos i presentar de forma general els objectius del curs.

Aquesta trobada es durà a terme al **Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC)**, a la seva seu de Barcelona, al Pg. Santa Madrona 39-41 - 08038 Barcelona. *Aquesta activitat pot comptar amb l'assistència de persones no vinculades als EPOMA procedents del MAC.*

Classes ordinàries

Les classes presencials seran dutes a terme pel professorat que forma el claustre, tots acreditats especialistes en cada matèria (veure l'apartat *Claustre de Professors*), i s'impartiran a la **seu d'Arqueonet**, c/ Sepúlveda 79 (Barcelona).

Hi haurà un total de vint-i-quatre classes presencials per cada assignatura d'una hora i mitja de durada cadascuna, sempre amb el recolzament del dossier facilitat i de presentacions en PowerPoint.

Classes especials

Cada assignatura compta amb una *classe especial* impartida per professors convidats, que exposaran les seves darreres investigacions o bé aquelles temàtiques de les quals són especialistes.

Aquestes classes es duran a terme a la **seu d'Arqueonet**, c/ Sepúlveda 79 (Barcelona).

Pràctiques

Aquest any, els alumnes que ho desitgin, també podran realitzar algunes pràctiques en els museus col·laboradors (activitat pendent de definir).

Trobada de cloenda

Al final de curs es farà una trobada de cloenda del curs amb tots els alumnes i els professors de totes les assignatures, on ens acomiadarem del curs realitzat. Aquesta trobada es durà a terme al **Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC)**, a la seva seu de Barcelona, al Pg. Santa Madrona 39-41 - 08038 Barcelona. *Aquesta activitat pot comptar amb l'assistència de persones no vinculades al curs procedents del MAC.*

Certificació dels Estudis

La titulació obtinguda (no oficial) anirà en funció del nivell d'assignatures cursades. Així a cada alumne se li estendrà un **Certificat d'assistència** de cada assignatura que hagi realitzat. Aquesta és una certificació de realització d'estudis privada, acreditada pels museus i entitats que hi participen.

Claustre de Professors

Pròxim Orient antic

Felip Masó Ferrer

Llicenciat en Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia per la Universitat de Barcelona (UB). Arqueòleg i professor d'Història Antiga i Arqueologia del Pròxim Orient antic (Arqueonet).

Albert Rubio

Dr. en Prehistòria per la Universitat de Barcelona. Llicenciat en Antropologia per la Universitat de Barcelona. Investigador del SERP (Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques- Universitat de Barcelona)

Antic Egipte

Marc Orriols Llonch

Dr. en Egiptologia per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), i Màster en Estudis Orientals–Egiptologia per l'Institut d'Estudis del Pròxim Orient Antic (IEPOA) de la UAB.

Miquel Carceller Sindreu

Màster en Estudis Orientals–Egiptologia per l'Institut d'Estudis del Pròxim Orient Antic (IEPOA) de la UAB. Professor del Postgrau d'Egiptologia (UAB)

Antiga Grècia

Ignasi Garcés Estallo

Dr. en Història Antiga i Professor Agregat a la Secció Història Antiga de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona (UB).

David Garcia i Rubert

Dr. en Prehistòria i Professor Agregat a la Secció d'Arqueologia i Prehistòria de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona (UB). Professor col·laborador del Màster de la Mediterrània Antiga de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC).

Antiga Roma

Carles Buenacasa Pérez

Dr. en Història Antiga i Professor Agregat a la Secció Història Antiga de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona (UB).

Coordinador

Prof. Felip Masó Ferrer

Mail: arqueonet@arqueonet.net

Tfn.: 667 013 352

Pla d'estudis del curs 2016-2017

Trobada inaugural

Dimarts, 4 d'octubre 2016 a les 19h. Al Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), seu de Barcelona, pg. Santa Madrona 39-41 de Barcelona.

Calendari i horari de les classes ordinàries

Les classes ordinàries es faran els dilluns i dimecres, del 17 d'octubre de 2016 al 12 de juny de 2017 a la seu d'Arqueonet, al carrer Sepúlveda 79 de Barcelona.

Horari	Dilluns	Dimecres
17'45h – 19'15h	Les primeres civilitzacions de la Mediterrània Occidental	La perifèria mesopotàmica
19'15h – 19'30h	<i>descans</i>	<i>descans</i>
19'30h – 21h	Història del Cristianisme antic	Sobre l'art egipci. Un recorregut per la història de l'art de l'antic Egipte

Trobareu tot el detall d'aquestes sessions en el programa de cada assignatura, a partir de la pàgina 9.

Classes especials previstes per al curs 2016-2017

Les classes especials es faran a la seu d'Arqueonet, al carrer Sepúlveda 79 de Barcelona. Les sessions seran les següents:

- Les primeres civilitzacions de la Mediterrània Occidental: dilluns 6 de febrer de 2017 de 17'45h a 19'15h.
- Història del Cristianisme: dilluns 20 de febrer de 2017 de 19'30h a 21h.
- La perifèria mesopotàmica: dimecres 15 de març de 2017 de 17'45h a 19'15h.
- Sobre l'art Egipci: dimecres 15 de març de 2017 de 19'30h a 21h.

Trobareu tot el detall d'aquestes classes en el programa de cada assignatura, a partir de la pàgina 9.

Trobada de cloenda

Dimecres, 20 de juny de 2017 a les 19h. Al Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), seu de Barcelona, pg. Santa Madrona 39-41 de Barcelona.

Modalitats d'inscripció i imports

- **Curs sencer (4 assignatures): 1.250 €**

Forma de pagament:

- 500 € en formalitzar la matrícula, del 3 al 14 d'octubre de 2016
- 3 pagaments de 250 € en les següents dates aproximades: finals de novembre de 2016, finals de febrer de 2017 i finals d'abril 2017.

- **Assignatura independent: 360 €**

Forma de pagament:

- 120 € en formalitzar la matrícula, del 3 al 14 d'octubre de 2016
- 3 pagaments de 80 € en les següents dates aproximades: finals de novembre de 2016, finals de febrer de 2017 i finals d'abril 2017.

Per a totes dues modalitats cal seguir el procés d'inscripció i matriculació explicat al punt següent *Procés de preinscripció i matriculació*.

Els preus inclouen les classes ordinàries, els dossiers d'apunts, les classes especials, la trobada d'inici i la de final de curs.

Procés de preinscripció i matriculació

Preinscripció

Podeu fer preinscripció per qualsevol de les següents vies:

1. Per correu electrònic: enviar un missatge a l'adreça arqueonet@arqueonet.net especificant la següent informació:

- Títol del missatge: "Inscripció EPOMA_3 2016-2017"
- Especificar:
 - Inscripció a assignatures independents: indicar quines
 - O bé, inscripció al curs EPOMA_3 2016-2017 complet
- Dades de cada participant que s'inscriu: nom i cognoms, adreça postal completa, adreça electrònica i telèfon de contacte

2. Per la pàgina web d'Arqueonet, a través de l'enllaç següent: http://www.arqueonet.net/cat_contacte.html

Complimentar els camps de dades personals indicats a la pàgina web i, en el camp "Missatge", especificar la següent informació:

- En primer lloc incloure el text "Inscripció EPOMA_3 2016-2017"
- Especificar:
 - Inscripció a assignatures independents: indicar quines
 - O bé, inscripció al curs EPOMA_3 2016-2017 complet

3. Per telèfon: la preinscripció també es podrà fer per telèfon, als números 937423014 o 667013352.

4. Presencialment: la preinscripció també es podrà fer presencialment a la seu d'Arqueonet, al c/ Sepúlveda 79 de Barcelona dins dels horaris d'obertura (de 10h a 14h i de 15h a 21h).

Un cop feta la preinscripció, Arqueonet enviarà un mail confirmant la recepció la mateixa. Les places s'adjudicaran per estricte ordre d'arribada de les sol·licituds.

Matriculació

Quan s'assoleixi el nombre mínim d'assistents, Arqueonet ho comunicarà a tots els preinscrits i llavors s'iniciaran els passos per formalitzar la matrícula. Les matrícules es podran formalitzar de forma presencial a **la seu d'Arqueonet** dins dels horaris d'obertura (de 10h a 14h i de 15h a 21h) i en efectiu, o bé per transferència bancària per l'import corresponent al següent número de compte:

IBAN: ES29 2100 0212 1802 0031 6077

indicant el nom complet, i com a concepte:

- Inscripció EPOMA_3 2016-2017_complet
- Inscripció EPOMA_3 2016-2017_assignatura (Egipte, P. Orient, Roma, Grècia)

Programes de les assignatures

Assignatura: Regnes i Imperis del Pròxim Orient antic. La perifèria de Mesopotàmia

Professor: Felip Masó Ferrer

Descripció

Després d'haver estudiat les principals civilitzacions mesopotàmiques (sumeris, accadis, assiris i babilonis) en aquest curs coneixerem altres pobles i cultures que es trobaven a la perifèria del món mesopotàmic i que, sovint, coneixem més per les seves relacions amb aquell que no per elles mateixes. D'aquesta manera al llarg d'aquest any ens apropem a la història, cultura, religió i art de pobles com els elamites, mitànics, hitites, fenicis, israelites, arameus, filisteus, ammonites, moabites, edomites... coneixent-los pels seus propis mèrits i no tant sols com a referències de les grans civilitzacions assirio-babilòniques.

El nostre objectiu és assentar les bases i donar les eines necessàries per conèixer i entendre el complicat món del Pròxim Orient, des del punt de vista d'altres civilitzacions igualment importants però menys conegudes. Amb molts segles d'història, amb moltes civilitzacions, pobles i cultures diferents que tenen diferents períodes històrics, l'apropament a les cultures orientals no és fàcil. Però amb aquest curs, organitzat en blocs per facilitar la comprensió, pretenem donar, d'una forma ordenada, clara i concisa, les pautes fonamentals per fixar els principals esdeveniments històrics i culturals de cada civilització.

Programa

Mòdul 1

ELS REGNES ANATÒLICS (I): MITANNI, L'IMPERI OBLIDAT

Horari: els dimecres de 17'45h a 19'15h.

Durada: del 19 d'octubre al 2 de novembre de 2016

3 sessions:

1. Els hurrites i els orígens de Mitanni.
2. L'imperi de Mitanni, el gran rival de Tutmosis III.
3. La societat mitànica a través dels arxius de Nuzi i Alalah.

Mòdul 2

ELS REGNES ANATÒLICS: HATTI, EL PODERÓS IMPERI DE LES MUNTANYES

Horari: els dimecres de 17'45h a 19'15h.

Durada: del 9 de novembre al 14 de desembre de 2016

5 sessions:

1. Els orígens dels hitites. El regne antic (1650-1430 aC).
2. El gran imperi hitita (I). De Tudhaliyas I a Shuppiluliumas I (1430-1322 aC).
3. El gran imperi hitita (II). De Mursil II a Tudhaliyas IV (1321-1209 aC).
4. La crisi del 1200 aC i la desintegració del poder hitita: els estats neohitites i arameus (1209-s. VIII aC).
5. Hatti, el país dels 1000 déus. Religiositat en el món hitita.

Mòdul 3

REGNES DEL LLEVANT MEDITERRANI (I): CANANEUS I FENICIS

Horari: els dimecres de 17'45h a 19'15h.

Durada: del 21 de desembre de 2016 a l'1 de febrer de 2017

5 sessions:

1. El levallent mediterrani abans del 1200 aC: els regnes cananeus.
2. De cananeus a fenicis. El pas de l'Edat del Bronze al Ferro. La crisi del 1200 a.C.
3. Filisteus, uns nou vinguts.
4. Les ciutats fenícies: Tir, Biblos, Sidó, Arvad, Beirut.
5. Fenicis, els senyors del mar.

Mòdul 4

REGNES DEL LLEVANT MEDITERRANI (II): ISRAEL, GÈNESI I HISTÒRIA DEL POBLE ESCOLLIT

Horari: els dimecres de 17'45h a 19'15h.

Durada: del 8 de febrer al 8 de març de 2017

5 sessions:

1. Els orígens dels hebreus.
2. De la dominació egípcia a l'Èxode.

3. De la conquesta al regne unificat de David i Salomó.
4. Història de dos regnes: Israel i Judà.
5. La conquesta babilònia i l'exili.

Mòdul 5

URARTU I ELAM, ELS VEÏNS DE MESOPOTÀMIA

Horari: els dimecres de 17'45h a 19'15h.

Durada: del 22 de març al 3 de maig de 2017

6 sessions:

1. Localització i orígens del regne d'Urartu.
2. Evolució històrica del regne urarteu
3. Elam al III mil·lenni a.C.
4. Elam al II mil·lenni a.C.
5. Elam al I mil·lenni a.C.
6. Cultura elamita.

Classe especial de l'assignatura 'Regnes i imperis del Pròxim Orient. La perifèria de Mesopotàmia'

Antic Testament i manifestacions artístiques paleocristianes. Algunes claus per a la seva interpretació.

Professor: *Dr. Andreu Muñoz Melgar (Director del Museum Biblicum Tarraconense)*

Sinopsi

El cristianisme primitiu restà influenciat per una fresca i incipient teologia que, edificada per Apologetes i Pares de l'Església, farà un especial èmfasi en la dimensió salvífica de l'obra redemptora de Déu. Aquest fet essencial en la fe cristiana tindrà una transcripció en els repertoris iconogràfics del primer art cristià desplegats en manifestacions funeràries, litúrgiques, d'espais culturals o d'ambients de representació. És així que les imatges que el cristianisme primitiu elabora estan concebudes com a element de transferència del sentit soteriològic de les Sagrades Escripures, i sovint revestides d'un profund valor cristològic i cristocèntric. A través d'una visió diacrònica de la història bíblica exposarem esdeveniments i personatges veterotestamentaris representats en l'art paleocristià que ens permetran aproximar-nos a la seva significació final en el seu context funerari, litúrgic o de representació.

Dia, hora i lloc

Dimecres 15 de març de 2017, a les 17'45h. A seu d'Arqueonet (c/ Sepúlveda, 79 de Barcelona).

Nota important: *en el cas que el professor convidat no pugui impartir la seva conferència, serà substituït per un altre docent universitari amb un perfil igualment rellevant o superior.*

Assignatura: Sobre l'art egípcí. Un recorregut per la història de l'art de l'antic Egipte

Professors:

Dr. Marc Orriols Llonch

Miquel Carceller Sindreu

Descripció

La imatge egípcia sempre ha exercit una forta atracció en l'observador occidental. El seu expressiu cromatisme, els recurrents atributs i les formes estereotipades formen part de la nostra cultura visual. De fet, és pràcticament impossible no reconèixer l'estil egípcí entre el marasma de imatges que configuren la nostra imatge de la plàstica antiga. Però, estem segurs que el comprenem? Doncs reconèixer-lo sembla una tasca senzilla, però desenciptar-lo pot suposar una tasca titànica. En el present curs realitzarem una aproximació a la imatge egípcia amb la franca intenció de captar-ne la seva essència, familiaritzant-nos amb les peculiaritats de les seves variacions estilístiques, però sense renunciar a l'aprofundiment del seu sentit. Veurem com existeix una veritable gramàtica de la imatge egípcia i com, sovint, la nostra concepció d'art o d'imatge no s'adequa igual a les necessitats simbòliques dels antics egipcis. Així doncs, a través dels darrers enfocaments egiptològics ens endinsarem en una veritable lectura de les creacions figuratives de l'Antic Egipte.

Programa

Mòdul 1

MÀGIA I SIMBOLISME EN L'ART EGÍPCÍ

Horari: els dimecres de 19'30h a 21'00h.

Durada: del 19 d'octubre al 2 de novembre de 2016

Professor: Miquel Carceller Sindreu

3 sessions:

1. La concepció de l'art a l'antic Egipte i el seu valor "documental".
2. Característiques fonamentals de la imatge egípcia.
3. Semiótica, taxonomia i performativitat: vers un nou enfocament egiptològic.

Mòdul 2 COM LLEGIR L'ART EGIPCI

Horari: els dimecres de 19'30h a 21'00h.
Durada: del 16 al 30 de novembre de 2016
Professor: Miquel Carceller Sindreu

3 sessions:

1. *Llegir* l'art o escriure la imatge?
2. Criptografia i jocs gràfics.
3. Es pot llegir un moble? El fascinant aixovar de Tutankhamon.

Mòdul 3 PRÀCTIQUES D'ICONOLOGIA EGÍPCIA

Horari: els dimecres de 19'30h a 21'00h.
Durada: del 14 de desembre de 2016 a l'11 de gener de 2017
Professor: Miquel Carceller Sindreu

3 sessions:

1. Lectures simbòliques de l'arquitectura egípcia.
2. Lectures simbòliques de l'estatuària egípcia.
3. Lectures simbòliques de la pintura egípcia.

Mòdul 4 EL PREDINÀSTIC I L'ÈPOCA TINITA

Horari: els dimecres de 19'30h a 21'00h.
Durada: del 18 de gener a l'1 de febrer de 2017
Professor: Dr. Marc Orriols Llonch

3 sessions:

1. El Predinàstic: la ceràmica de Nagada i les primeres figures antropomorfes..
2. El Predinàstic tardà: la dinastia 0 i la formació de l'Estat. Els documents d'unificació.
3. L'Època Tinita: iconografia del poder reial. L'arquitectura funerària com a reflex de la soteriologia dual.

Mòdul 5 EL REGNE ANTIC I EL PRIMER PERÍODE INTERMEDIARI

Horari: els dimecres de 19'30h a 21'00h.

Durada: del 8 al 22 de febrer de 2017

Professor: Dr. Marc Orriols Llonch

3 sessions:

1. El Regne Antic. Evolució de l'arquitectura funerària reial i privada.
2. Evolució de l'estatuària regia i privada.
3. El Primer Període Intermediari. Els nous valors estètics.

Mòdul 6 EL REGNE MITJÀ I EL SEGON PERÍODE INTERMEDIARI

Horari: els dimecres de 19'30h a 21'00h.

Durada: de l'1 al 15 de març.

Professor: Dr. Marc Orriols Llonch

3 sessions:

1. El Regne Mitjà. La incidència de la nova soteriologia en la arquitectura funerària reial: el complex de Deir el-Bahari i les piràmides de tradició de la Dinastia XII. Les tombes rupestres de Beni-Hassan.
2. Evolució de l'escultura regia durant el Regne Mitjà. Aixovars de les tombes privades i aparició de les estàtues cub.
3. El Segon Període Intermediari. L'orientalització de les creacions artesanals egípcies al Baix Egipte. El focus autòcton tebà.

Mòdul 7 EL REGNE NOU

Horari: els dimecres de 19'30h a 21'00h.

Durada del mòdul: del 29 de març al 10 de maig.

Professor: Dr. Marc Orriols Llonch

6 sessions:

1. El Regne Nou. Els temples a les divinitats de la ribera oriental tebana: Luxor i Karnak.
2. Temple rupestres del Regne Nou
3. Els nous complexos funeraris reials: la Vall dels Reis i els temples de milions d'anys.
4. Tombes privades del Regne Nou: Tebes Oest
5. El període d'Amarna
6. Regne Nou: Estatuària regia i privada

Classe especial de l'assignatura 'Sobre l'art egipci. Un recorregut per la història de l'art de l'antic Egipte'

La Necròpolis Alta d'Oxirrinc. Les tombes saïtes i grecoromanes.

Professora: Dra. Maite Mascort Roca (Arqueòloga de la Generalitat de Catalunya i membre de la Missió Arqueològica d'Oxirrinc)

Sinopsi

Oxirrinc va ser la ciutat més prominent del XIXè nomus de l'Alt Egipte durant l'època grecoromana. L'antiga capital del nomus havia estat Seper-meru, una ciutat que venerava el déu Set i que serà reemplaçada per Per-medjed a partir de la Dinastia XXV. Posteriorment serà la Pemdje dels coptes.

A Oxirrinc, la zona ocupada per les necròpolis s'estén a l'oest de la ciutat grecoromana, just al límit entre la zona desèrtica i l'àrea fèrtil rica en vegetació. És precisament per aquesta causa que han pogut preservar-se i han arribat fins als nostres dies amb força bon estat de conservació les edificacions funeràries.

La Necròpolis Alta presenta tres fases diferenciades a simple vista: una de més antiga que es data en el Període Saïta, amb construccions de grans carreus de pedra (0,90x0,45x0,40 m), cobertes amb voltes de pedra i amb diverses cambres funeràries; una fase grecoromana, situada a prop de les tombes de la Dinastia XXVI i a les que imiten a nivell d'estructura arquitectònica, amb edificacions fetes amb carreus de pedra de dimensions molt més petites (0,50x0,20x0,25 m), cobertes, també, amb voltes de canó i nombroses cambres; i una tercera, d'època bizantina (395-642 dC.), que usualment utilitza el tovot com a material constructiu i, a vegades, reutilitza les tombes del Període Grecoromà com a criptes i enterraments subterranis.

Oxirrinc és bon exemple per conèixer l'evolució arquitectònica de les tombes de la darrera etapa de la civilització egípcia. La decoració parietal de les cambres dels enterraments també ens permeten apreciar l'evolució artística de les pintures i la perdurabilitat de les creences religioses. Un important aixovar completa l'interès d'aquest conjunt funerari.

Dia, hora i lloc

Dimecres 15 de març de 2017, a les 19'30h. A seu d'Arqueonet (c/ Sepúlveda, 79 de Barcelona).

Nota important: *en el cas que el professor convidat no pugui impartir la seva conferència, serà substituït per un altre docent universitari amb un perfil igualment rellevant o superior.*

Assignatura: Les primeres civilitzacions de la Mediterrània Occidental

Professors:

Dr. Ignasi Garcés Estallo

Dr. David García Rubert

En el transcurs del primer mil·lenni aC l'arribada al Mediterrani Occidental de colons fenicis i grecs portà a l'expansió d'aquestes dues civilitzacions a les ribes africanes i europees, així com a les illes interiors d'aquest espai. Enllà, els processos autòctons d'implantació agrícola i domini metal·lúrgic que es venien experimentant temps enrere resultaren estimulats i conduïren a l'aparició d'originals civilitzacions abans que el domini romà ocasionés una anivellació. Els etruscos i els ibers, entre d'altres, foren les més destacades, dotats d'organització urbana i escriptura; els cartaginesos, descendents de fenicis, crearen també una peculiar cultura. Del Tirrè a Gibraltar, i més enllà, noves ciutats competien, i alhora, intercanviaven productes i idees. Unes civilitzacions que no constituïren el centre d'interès dels historiadors grecs i romans, rescatades primer per una antiquària que creà tòpics i, més recentment, per una recerca arqueològica que aplica una multitud de camps d'estudi que estan revolucionant el nostre coneixement.

El curs cerca mostrar el punt en el que es troba la recerca d'aquestes civilitzacions: els seus orígens, desenvolupament dels elements culturals més representatius i esbòs històric, incloent l'etapa final de romanització en cada cultura. El plantejament és geogràfic més que cronològic, per tractar amb més profunditat la personalitat de cada regió.

Dividit en dos blocs, el primer mòdul està centrat en les ribes meridional i occidental. L'arribada dels fenicis impulsa l'aparició de la cultura cartaginesa i de la implantació fenícia en les illes centrals i l'Extrem occidental, espais que acabaran interrelacionats. L'enorme influència que els fenicis condicionaran en els pobles peninsulars portarà a l'aparició de les civilitzacions tartèsica i ibèrica. Particularment la segona contempla unes grans diferències ja que abasta un extens territori que va des d'Andalusia al Migdia francès. Per entendre aquestes primeres cultures amb escriptura en el solar hispànic és necessari entendre la relació amb els grecs d'Occident i amb veïns que, com els celtibers signifiquen una extensió de la vida urbana preromana a l'interior peninsular.

El segon mòdul s'orienta a la riba oriental, bàsicament itàlica. L'estudi de les ciutats gregues centre-mediterrànies permet aprofundir els cursos de Grècia, però immediats a ells, altres pobles itàlics i, en particular els etruscos, desenvoluparen importants transformacions, essent aquesta cultura bàsicament la que forma aquest mòdul, que inclourà l'helenització i la romanització dels etruscos, però els orígens de Roma no formaran part del mateix ja que han estat tractats en altres cursos.

Mòdul 1 ELS CARTAGINESOS

Horari: els dilluns de 17'45h a 19'15h.

Durada: del 17 d'octubre al 28 de novembre de 2016

Professor: Dr. David García Rubert

6 sessions:

1. Cartago: orígens, evolució de la ciutat i institucions.
2. Fenicis i cartaginesos en Àfrica.
3. Fenicis i cartaginesos en Sicília i Sardenya.
4. Els fenicis en la península Ibèrica i Eivissa.
5. El factor grec en el Golf de Lleó i la península Ibèrica.
6. Tartessos: del mite a la primera cultura d'Occident.

Mòdul 2 ELS IBERS

Horari: els dilluns de 17'45h a 19'15h.

Durada: del 12 de desembre del 2016 al 30 de gener de 2017.

Professor: Dr. Ignasi Garcés Estallo

6 sessions:

1. Els ibers: orígens, formació i formes de vida.
2. Els ibers meridionals: Andalusia i sud-est.
3. Els ibers centrals: del Xúquer a l'Ebre.
4. Els ibers septentrionals: Catalunya, vall de l'Ebre i migdia francès.
5. Els celtibers i la seva inclusió mediterrània.
6. Els Barca a Ibèria. Les guerres púniques: Roma contra Cartago.

Mòdul 3 ETRUSCOS I GRECS

Horari: els dilluns de 17'45h a 19'15h.

Durada del mòdul: del 13 de febrer al 22 de maig de 2017

Professor: Dr. Ignasi Garcés

12 sessions:

1. Les ciutats gregues de la Magna Grècia.
2. Les ciutats gregues de Sicília.
3. Siracusa, potència d'Occident.
4. El misteri dels etruscos: orígens i precedents villanovians.
5. Tradició local i cultura principesca orientalitzant en Etrúria i Laci.
6. La ciutat etrusca, institucions i formes de vida.
7. Llengua i escriptura etrusques.
8. Expansió etrusca per Itàlia. Els pobles itàlics preromans i la seva transformació.
9. La crisi de la ciutat etrusca i l'hel·lenització de la seva cultura.
10. Les tombes i la pintura etrusques.
11. La religió etrusca.
12. L'ocàs dels etruscos: la integració en la civilització romana.

Classe especial de l'assignatura 'Les primeres civilitzacions de la Mediterrània Occidental'

Pendent de programació

Assignatura: Història del cristianisme antic (ss. I-VI)

Professor: Dr. Carles Buenacasa Pérez

Descripció

Tradicionalment, la història del cristianisme antic (segles I-VI) s'acostuma a dividir en dos períodes: abans i després del regnat de Constantí I (306-337). L'estudi del primer d'aquests segments cronològics (segles I-III) està dominat per tres grans temes: els interrogants entorn Jesús i el missatge original de la seva predicació, la tasca de Pau com a veritable fundador del cristianisme i, sobretot, el perquè de les sagnants persecucions contra els cristians endegades pels emperadors romans. Es tracta, doncs, d'una època considerada cabdal per a la consolidació del cristianisme com a religió oficial de l'Imperi al segle IV. I és per això que, en general, la bibliografia més tradicional i conservadora, ha acostumat a presentar aquest període amb uns tints mítics, cas de l'heroica resistència dels cristians amagats a les catacumbes, que en aquest curs procurarem matisar.

L'època de les persecucions acaba amb l'ascens al tron de Constantí I, qui inicia una política de col·laboració amb els bisbes culminada en aliança en temps de Teodosi I (378-390). Aquest cristianisme dels segles IV-V, dirigit per una elit episcopal que freqüenta els ambients cortesans, adoptarà unes maneres àuliques en consonància amb la posició de privilegi i de poder social que aquesta conjuntura afavoreix. Només unes poques veus, les dels monjos i ascetes, criticaran aquesta renúncia a la separació entre Església i Estat que reflectia la famosa dita neotestamentària de "Doneu al Cèsar allò que pertoca al Cèsar i a Déu allò que és de Déu".

La davallada de l'Imperi a Occident i l'afirmació del cesaropapisme a Orient afavoriran una evolució diferencial del cristianisme antic en ambdues parts de l'Imperi (segles V-VI). A Occident, l'Església de Roma aconseguirà imposar la seva autoritat sobre els diferents reialmes germànics mentre que, a Orient, els bisbes quedaran sotmesos a l'autoritat imperial. Especialment rellevant en aquest procés va resultar la tasca de Gregori el Gran (590-604), tradicionalment considerat el darrer papa antic i el primer medieval, d'aquí que haguem escollit el segle VI com el final, si més no teòric, del nostre recorregut per la història del cristianisme antic.

No obstant, en el darrer bloc, considerem necessari anar una mica més enllà d'aquesta frontera cronològica per tal de presentar el resultat final de les tendències ideològiques del cristianisme antic, culminades en la creació d'una entitat política nova i original, el Sacre Imperi Romà Germànic, i en la ruptura total amb Constantinoble en el 1054.

Programa

Mòdul

JESÚS I LES ARRELS JUEVES DEL PRIMER CRISTIANISME

Horari: els dilluns de 19'30h a 21h.

Durada: del 7 de novembre al 12 de desembre de 2016

5 sessions:

1. El judaisme i els seus protagonistes en els temps previs al naixement de Jesús.
2. El context polític de la dominació romana a Judea i la versemblança històrica de Jesús.
3. Jesús com a messies: la realitat històrica rere la biografia neotestamentària.
4. Pau, Pere, Joan i la família de Jesús: disputes i aliances en la Jerusalem del segle I pel lideratge de la comunitat cristiana.
5. Les revoltes jueves i la definitiva separació de camins entre jueus i cristians.

Mòdul 2

LA CONFIGURACIÓ D'UNA IDENTITAT ESPECÍFICAMENT CRISTIANA

Horari: els dilluns de 19'30h a 21h.

Durada: del 19 de desembre de 2016 al 13 de febrer de 2017

7 sessions:

1. Les primeres topades entre els cristians i l'Imperi: Claudi, Neró i Domicià.
2. La difícil convivència entre pagans i cristians per causa de les diferències d'ideari.
3. Les relacions entre els cristians i l'Imperi en temps dels Antonins.
4. L'organització episcopal i les aspiracions primacials de la seu de Roma.
5. Els aspectes socials i organitzatius de les primeres comunitats cristianes.
6. La recerca dels primers espais de culte cristià: les cases d'oració.
7. Els mites entorn les catacumbes: unes necròpolis envoltades d'un innecessari halo de misteri.

Mòdul 3

EL CRISTIANISME PERSEGUIT I EL PROCÉS DE RECONeixEMENT ESTATAL

Horari: els dilluns de 19'30h a 21h.

Durada: del 27 de febrer al 20 de març de 2017

4 sessions:

1. El proselitisme cristià a Occident i les persecucions contra els cristians en els temps entre Deci i Valerià (244-260).
2. La "Gran Persecució" (303-313): el fracàs d'una repressió hàbilment planificada.
3. La fi de l'era de la proscripció: Constantí I i el mal anomenat "Edicte de Milà" (313).
4. La basílica cristiana i la conquesta de l'espai urbà pels cristians.

Mòdul 4

L'ALIANÇA AMB L'IMPERI I L'EVOLUCIÓ VERS UN MODEL DE CRISTIANISME "ÀULIC"

Horari: els dilluns de 19'30h a 21h.

Durada: del 27 de març al 22 de maig.

6 sessions:

1. Constantí I, el "bisbe pels assumptes estrangers", i la transcendència històrica del concili de Nicea (325).
2. Els problemes de deixar l'ortodòxia en mans dels emperadors: els èxits i fracassos dels successors de Constantí I (337-378).
3. La política religiosa de Teodosi el Gran (378-395) i la repressió de l'heterodòxia: l'eddicte de Tessalònica i el concili de Constantinoble I.
4. Els grans debats doctrinals dels segles V-IX i els concilis ecumènics de l'Església: d'Efes (431) a Constantinoble IV (869-870).
5. Bisbes vs monjos: la reorganització de l'Església episcopal i el monacat com a reacció front a l'enriquiment de bisbes i clergues.
6. Vers la cristianització de la societat pagana: el culte dels sants, el calendari cristià i la secularització dels jocs.

Mòdul 5 LA SEPARACIÓ DE CAMINS ENTRE EL CRISTIANISME OCCIDENTAL I L'ORIENTAL

Horari: els dilluns de 19'30h a 21h.

Durada: del 29 de maig al 12 de juny.

4 sessions:

1. A la recerca de la primacia romana: les teologies polítiques occidentals front al cesaropapisme bizantí.
2. Gregori el Gran (590-604) i el paper de l'Església romana amb relació als regnes germànics: una *renouatio imperii* en clau espiritual.
3. La "Donació de Constantí" i la configuració d'una entitat imperial de base específicament occidental.
4. La ruptura amb l'Imperi romà d'Orient: el Gran Cisma (1054).

Classe especial de l'assignatura 'Història del cristianisme antic'

Els cristianismes "marginats", les versions rebutjades per l'Església "oficial"

Professor: Dr. Raúl Villegas Marín (Investigador a la Facultat de Geografia i Història de la UB)

Sinopsi

El sentit de l'ensenyament, de la vida i de la mort del Jesús històric dividí des de bon començament a aquells que el reconegueren com a messies: Jesús havia declarat abolida la llei jueva o n'havia defensat la plena vigència? Com s'havia d'entendre el seu ensenyament ètic en relació amb la sexualitat, la desigualtat social, etc.? Quina relació existia entre el "Jesús Fill de Déu" i el Déu Pare transcendent? Els primers cristians donaren diverses respostes a aquestes preguntes: algunes d'elles passaren a conformar –en un procés lent, complex i conflictiu– allò que coneixem com a "ortodòxia catòlica", les altres foren marginalitzades i condemnades com a herètiques. Aquesta conferència pretén oferir una visió panoràmica, científica i despüllada de prejudicis dogmàtics d'aquesta realitat plural del cristianisme antic.

Dia, hora i lloc

Dilluns, 20 de febrer de 2017, a les 19'30h. A seu d'Arqueonet (c/ Sepúlveda, 79 de Barcelona).

Nota important: en el cas que el professor convidat no pugui impartir la seva conferència, serà substituït per un altre docent universitari amb un perfil igualment rellevant o superior.

Museus i entitats col·laboradores

**Museu d'Arqueologia
de Catalunya**

**MVSEVM BIBLICVM
TARRACONENSE**

IEPOA

Institut d'Estudis del
Pròxim Orient Antic
Universitat Autònoma de Barcelona

**Museu
de Montserrat**

**BIBLIOTECA
MUSEU
VÍCTOR
BALAGUER**
VILANOVA I LA GELTRÚ

SÀPIENS